etette az első költésből kikerült s még nem röpképes fiókákat, addig a nőstény az első fészek közelében egy másodikat épitett s már öt újabb tojáson ült. Az első költés fiókái még akkor is a fészekben ültek, s csak közeledésemre rebbentek ki onnan. A második fészekről a nőstényt zavartam föl, a mely a költési szünetet fölhasználva a hímmel együtt etette és vezette a fű között bujkáló síró fiakat.

Schenk Henrik.

Fulica atra. Egyszer megleptem egy családot közvetlenül a part mellett. Az öregek rögtön a közeli nádba menekültek, a fiókák pedig ott helyben igyekeztek elrejtőzni. Nehány a parti lyukakba bújt, nehány azonban villámgyorsan a viz alá bukott és lélegzés czéljából csak a fejét dugta ki egy pillanatra a vizből s rögtön alábukott, miközben a viz alatt folyton a nád felé törekedett.

Schenk Henrik.

Egy nádirigó-pár élete 1905-ben.

Az első nádirigó április 21-én jött meg. Május 13-án láttam egy párt, a mint ingó lakását készíteni kezdte. 17 napig dolgoztak rajta; május 30-án volt benne az első tojás, június 2-án a harmadik és utolsó. Május 31-én egy kakuktojás volt benne, a mely nagyobb és valamivel barnább árnyalatú volt, mint a nádirigó tojásai. Június 14-én, vagyis, ha a költés megkezdését június 3 ától kezdve számítjuk, a 12-ik napon bújt ki a tojásból a kakukfiók, egy ormótlan nagyfejű, beragadt szemű, barna bőrű, kopasz, sárgaszájú tehetetlen kicsi szörnyeteg, a melynek a kedvéért a nádirigópár nyomban kilökte három saját tojását a tó vizébe. Csak föltételesen kellene mondanom azt, hogy a nádirigó-pár dobta ki a három tojást, de kizártnak tartom, hogy a jómagával tehetetlen kakukfiók vagy más valami állat szorította volna ki éjszakán át a nádirigótojásokat. Este kelt ki a kakuk, s reggelre már a három tojás ki volt dobva.

Männchen die noch nicht flüggen Jungen der ersten Brut fütterte, baute das Weibchen in der Nähe des ersten Nestes ein zweites und brütete schon wieder auf 5 Eiern. Die Jungen der ersten Brut waren noch immer im Neste und verliessen dasselbe erst bei meinem Kommen. Vom zweiten Neste jagte ich das Weibchen auf, welches die Brutpause benützend, mit dem Männchen zusammen die im Grase versteckten jammernden Jungen fütterte und führte. Heinrich Schenk.

Fulica atra. Einmal überraschte ich eine Familie unmittelbar am Ufer. Die Alten flüchteten sich sogleich in das nahe Rohr, die Jungen aber trachteten sich an Ort und Stelle zu verbergen. Einige verschlüpften sich in die Uferlöcher, einige aber tauchten blitzschnell unter und streckten ihre Köpfchen nur zur Athmung einen Augenblick über das Wasser, um schnell wieder unterzutauchen. Unterm Wasser trachteten sie stetig das Rohr zu erreichen. Heinrich Schenk.

Leben eines Rohrdrosselpaares im Jahre 1905.

Der erste Drossel-Rohrsänger erschien am 21. April. Den 13. Mai beobachtete ich ein Paar sein schwankendes Nest bauend. Der Bau dauerte 17 Tage lang, am 30. Mai lag darinnen das erste, am 2. Juni das dritte und letzte Ei. Am 31. Mai kam ein Kukuksei dazu, welches grösser und etwas mehr braun schattiert war als die Eier des Drossel-Rohrsängers. Am 14. Juni, d. h., wenn man den Beginn des Bebrütens auf den 3. Juni setzt, am 12. Tage schlüpfte das Kukuksjunge aus, ein unförmiges, grossköpfiges, blindes, braunhäutiges, nacktes, unbeholfenes kleines Ungeheuer mit gelben Mundwinkeln, welchem zu Liebe das Drossel-Rohrsängerpaar seine eigenen drei Eier sofort in das Wasser warf. Ich sollte es zwar nur bedinglich sagen, dass das Drossel-Rohrsängerpaar die drei Eier herauswarf, doch halte ich es für ausgeschlossen, dass das Kukuksjunge, welches kaum mit sich selbst fertig werden konnte, oder ein anderes Thier während der Nacht die Drossel-Rohrsänger-Eier herausgedrängt hätte. Abends schlüpfte das Kukuksjunge aus und am nächsten Morgen waren die drei Eier schon herausgeworfen.

A kakukfiókot a nádirigó-pár igazán megható gondoskodással nevelte. Az egyik majd mindig rajta ült s melengette, és oly intenzive táplálták, hogy rohamosan fejlődött. Kikelése után hatodik napra nyiltak ki a szemei. Június 29-éig volt a fészekben, a mikor elérte a végzete. A kicsi fészek t. i. leszakadt a súlya alatt — először nappal, a mikor még kiszabadítottuk, s azután nyomban a rákövetkező éjszakán, a mikor belefulladt a tó vizébe. A kakuk ekkor már egészen tollas volt, sőt már teljesen kiszineződve.

Kétségtelennek tartom, hogy ugyanaz a szorgos rigópár volt az, a mely az előbbi fészektől mintegy 3 méternyire egy új fészket készitett, mely azonban sokkal gyorsabban készült, mert a kakuk katasztrófájától számított 12-ik napra, azaz július 10-én már benne volt az első és július 13-án a negyedik — most már mindannyi nádirigótojás. Július 26-án, vagyis 14 nap multva kelt ki egy nádirigófiók, — három tojás megzápult. Ez a fióka is vak volt 6 napig. Augusztus elsején kezdett tollasodni, s már augusztus 7-én, tehát 12 nappal a kikelése után olyan erős volt, hogy a fészket elhagyhatta. Nem is használta ezentúl többé. Augusztus 26-án láttuk az utolsó nádirigót tógazdaságunk környékén

Turai halastó. Hajdú István.

Ciconia ciconia. 1901/02 telén Nagyváradon telelt egy példány. Az éjszakát állandóan künn töltötte valamelyik szalmaboglya tetején, táplálékát pedig a vágóhid hulladéka szolgáltatta.

Magdits Károly.

Astur palumbarius és **Cerchneis tinnunculus** kergetőztek. Utóbbi folytonosan csapkodott a héjára, a mi ellen ez úgy védekezett, hogy mindig hanyatt fordult, azaz háttal e föld felé, s a vérese felé nyujtotta a karmait.

Nagy Jenő.

Das Drossel-Rohrsängerpaar erzog das Kukuksjunge mit wahrhaft rührender Fürsorge. Das eine sass fast immer darauf und wärmte es, dabei fütterten sie es so intensiv, dass es sich rapid entwickelte. Am 6. Tage nach dem Auskriechen öffneten sich seine Augen. Bis zum 29. Juni war es im Neste, wo es das Schicksal erreichte. Das kleine Nest fiel nämlich unter der Last herunter, — im ersten Falle bei Tage, wo wir es noch retteten — und gleich darauf wieder in der nächstfolgenden Nacht, wo das Kukuksjunge im Wasser des Teiches ertrank. Der Kukuk war damals schon gänzlich befiedert, sogar schon ganz ausgefärbt.

Unzweifelhaft war es dasselbe eifrige Drossel-Rohrsängerpaar, welches etwa 3 Meter von dem ersten Neste entfernt ein neues Nest baute, welches aber viel schneller erbaut wurde, indem 12 Tage nach der Katastrophe des Kukuks, d. i. den 10. Juli schon das erste und am 13. Juli das vierte Ei — diesmal lauter Drossel-Rohrsänger-Eier — gelegt war. Am 26. Juli, d. i. nach 14 Tagen kroch das erste Drossel-Rohrsängerjunge aus — drei Eier waren faul. Das Junge war auch 6 Tage lang blind. Am 1. August begann es sich zu befiedern — und schon am 7. August, also 12 Tage nach dem Ausschlüpfen war es schon so stark, dass es das Nest verlassen konnte. Von nun an benützte es das Nest auch nicht mehr. Am 26. August sahen wir den letzten Drossel-Rohrsänger in der Gegend unserer Teichwirthschaft.

Teichwirthschaft Tura. Stefan v. Hajdú.

Ciconia ciconia. Im Winter 1901/2 überwinterte ein Exemplar in Nagyvárad. Die Nacht verbrachte derselbe auf irgendeinem Strohschober, die Nahrung gaben ihm die Abfälle der Schlagbrücke.

Karl v. Magdits.

Astur palumbarius wurde von **Cerchneis tinnunculus** verfolgt. Letzterer stiess fortwährend auf den Habicht, welcher sich desselben so erwehrte, dass er sich mit dem Rücken gegen die Erde kehrte und dem Falken die Krallen zeigte.

Eugen Nagy.

Alauda cristata száll-e élőfára? Erre a kérdésre szinte az egész irodalom nem-mel felel. Csak egy idevágó adat van az „Új Naumann"-ban, t. i. Rey megfigyelése, a ki Portugálban látta élőfára szállani. Ennek következtében érdemesnek tartom a fölemlitésre, hogy Magyarországon háromszor is megfigyeltem, hogy a búbos pacsirta élőfára, illetőleg bokrokra is száll.

1904. jún. 20. Nagykállóban ákáczfagallyon kb. 2 $^1/_2$ méter magasságban himbálódzott egy búbos pacsirta. Csendesen énekelgetett, s habár némi szél lengette a gallyakat, mégis biztosan ült a helyén.

1906 ápr. 14. Toroczkón vadrózsa-gallyon láttam 30 cm. magasságban ülő búbos pacsirtát; szintén csendesen énekelgetett.

1906 jún. 26. Rank-on (Abauj-T. m.) vesszősövény száraz gallyán 1 $^1/_2$ méter magasságban ült egy búbos pacsirta.

Nagy Jenő.

Megjegyzés. Minthogy Rey és Petényi J. S. kivételével tényleg mindenki úgy ír a búbos pacsirtáról, hogy az fára nem száll, azért közreadtuk ezeket a megfigyeléseket, bár nem újak, hogy a figyelmet fölhíjjuk erre a téves nézetre. Petényi szerint ugyanis ez közönséges jelenség, mert a következőket írja erről a kérdésről (Madártani Töredékek pag. 204): „Általában a földön tartózkodik, azon futkos, de gyakran látható házak, csűrök tetején *vastag fákon, karók tetején is. Énekel is fán ülve* Ily magas helyeket különösen a költés idején választ magának, hogy onnan fészkére ügyelhessen." Tán nem lesz érdektelen annak a fölemlitése, hogy Homeyer S. Piskinél sürgönydróton ülő búbos pacsirtákat is látott. (Ornith. Monatsschrift 1893 pag. 72.)

M. O. K.

Columba domestica Erdély több helyén él elvadultan, igy a tordai és turi hasadékokban és a Székelykő mészszirtein. A fehértől a

Aufbäumende Haubenlerchen. Fast die ganze diesbezügliche Litteratur beantwortet die Frage, ob sich die Haubenlerche auch auf Bäume setze, mit „nein". Wir haben nur eine diesbezügliche Angabe, diejenige von Rey im „Neuen Naumann", wonach er die Haubenlerche in Portugal auch auf Bäumen sitzen sah. In Anbetracht dieser Umstände halte ich es für erwähnenswerth, dass ich in Ungarn dreimal Haubenlerchen auf Bäumen resp. Sträuchern beobachte.

Am 20. Juni 1904 schaukelte sich in Nagykálló auf einem Akazienzweige in 2$^1/_2$ Meter Höhe eine Haubenlerche. Dieselbe sass leise singend ganz sicher auf ihrem Platze, trotzdem der Wind die Zweige bewegte.

Am 13. April 1906 sah ich in Thoroczkó eine Haubenlerche ebenfalls leise singend ca. 30 cm. über dem Boden auf einem Hundsrosenzweige.

Am 26. Juni 1906 beobachtete ich in Rank (Com. Abaujtorda) in ca. 1$^1/_2$ Meter Höhe eine Haubenlerche auf einem trockenen Zweige eines Flechtzaunes.

Eugen Nagy.

Bemerkung. Indem ausser Rey und J. S. Petényi thatsächlich Jedermann verneint, dass die Haubenlerche aufbäumt, so übergeben wir diese Daten, trotzdem dieselben nicht neu sind, doch der Öffentlichkeit, um die Aufmerksamkeit auf diese irrige Ansicht zu lenken. Laut Petényi ist dies eine gewöhnliche Erscheinung, indem er darüber wie folgt berichtet (Ornith. Fragmente pag. 214): „Gewöhnlich hält sie sich auf der Erde auf, wo sie herumläuft, oft sieht man sie aber auf den Dächern der Häuser und Scheunen, *auf dicken Bäumen, auf Pfahlspitzen. Sie singt auch auf Bäumen sitzend.* Solch hohe Plätze wählt sie sich besonders in der Brütezeit aus, um das Nest überwachen zu können". Es dürfte vielleicht nicht uninteressant sein zu erwähnen, dass A. v. Homeyer bei Piski (Com. Hunyad) auf Telegraphendrähten sitzende Haubenlerchen beobachtete. (Ornith. Monatsschrift 1893 pag. 72.)

U. O. C.

Columba domestica lebt an mehreren Stellen in Erdély verwildert, so in den Schluchten von Torda und Túr, sowie in den Kalk-

typikus *livia* színűig minden változat megvan közöttük. Télen át is itt maradnak. A Székelykő galambjai Thoroczkó városában élősködnek, de azért fönt fészkelnek a meredek mészkőfalak üregeiben.

Nagy Jenő.

felsen des Székelykő. Von den weiss bis zu den typisch *livia* gefärbten sind sämmtliche Farbenvarietäten vertreten. Dieselben verbleiben auch im Winter hier. Die verwilderten Tauben am Székelykő suchen ihre Nahrung in der Stadt Thoroczkó, brüten jedoch in den Löchern der steilen Kalkwände.

Eugen Nagy.

Kakukmimicry. Sóvár faluban 1906 jún. 20-án észleltem egy, a házak fölött átrepülő kakukot, a melyet *Motacilla alba*-k üldöztek ragadozót jelző vészkiáltások között. 1906 aug. 22-én pedig Nagykállóban láttam ugyanezt, csakhogy itt a támadók *Motacilla flava*-k voltak.

Ebben a két esetben tehát a Motacillák úgy viselkedtek a kakukkal szemben, a hogyan valóságos ragadozók, nevezetesen karvaly ellen szoktak viselkedni, s könnyen azt lehetne ebből következtetni, hogy a kakukot ismeretes hasonlatossága következtében összetévesztették. Minthogy a billegények nemcsak a karvalyt szokták üldözőbe venni, azért az összetévesztést nem lehet teljes biztossággal kimondani, csak annyit szabad állitani, hogy ragadozónak nézték a kakukot.

Nagy Jenő.

Kakukmimicry. A repülő kakukot egy fészke fölött ülő ♂ *Coracias garrula*, a mint észrevette, ismert recsegő hangján veszekedve megtámadta és üldözőbe vette. A lármára előbújt a fészkén ülő ♀ is, s most már mind a ketten hajszolták a kakukot, a mely az erdőbe menekült előlük.

Ismeretes dolog, hogy a Coracias szinte minden ragadozót üzőbe vesz, s ezért ez a viselkedés arra vallana, hogy a kakukban is valamilyen ragadozót sejtettek: — talán karvalyt, a melyhez a röpülő kakuk tudvalevőleg igen hasonlit.

Bartos Gyula.

Kukukmimicry. Am 20. Juni 1906 beobachtete ich einen über das Dorf Sóvár fliegenden Kukuk, welcher von weissen Bachstelzen unter Raubvögeln geltenden Warnungsrufen verfolgt wurde. Am 22. August 1906 beobachtete ich dieselbe Erscheinung in Nagykálló, nur waren die Angreifer hier Schafstelzen.

In diesen beiden Fällen benahmen sich daher die Stelzen gegen den Kukuk gerade so, wie sie sich gegen den Sperber zu benehmen pflegen, so dass man leicht folgern könnte, dass sie den Kukuk in Folge seiner bekannten Ähnlichkeit mit dem Sperber verwechselten. Da jedoch die Stelzen nicht nur den Sperber verfolgen, so kann die Verwechslung nicht sicher ausgesprochen werden und darf nur so viel behauptet werden, dass sie den Kukuk für einen Raubvogel hielten.

Eugen Nagy.

Kukukmimicry. Der fliegende Kukuk wurde von einem Coracias garrula ♂, welches über seinem Neste sass, sofort beim Erblicken unter dem bekannten Zankschreien angegriffen und verfolgt. Auf den Lärm kam auch das brütende ♀ aus dem Neste und nun jagten beide den Kukuk, welcher sich vor ihnen in den Wald flüchtete.

Es ist bekannt, dass die Mandelkrähe fast jeden Raubvogel verfolgt, und dürfte dieses Benehmen vielleicht dahin zu deuten sein, dass sie auch den Kukuk für irgend einen Raubvogel hielten, — vielleicht für einen Sperber, welchem der fliegende Kukuk, wie bekannt, sehr ähnlich ist. Julius Bartos.

Nucifraga caryocatactes. Rendesen minden évben költ nehány pár Lőcse környékén. 1906 júl. közepétől kezdve azonban jóval nagyobb számban mutatkozott, s erősen pusztította a mogyorókat. 1903-ban is hasonló nagy számban jelentkezett, 1904-ben jóval kevesebb volt, 1905-ben pedig alig volt lát-

Nucifraga caryocatactes. In der Gegend von Lőcse brüten jährlich einige Paare. Von Mitte Juli 1906 zeigten sich dieselben jedoch in bedeutend grösserer Anzahl, und machten sich sehr stark an die Haselnüsse. Im Jahre 1903 erschienen sie ebenfalls in grosser Menge, im Jahre 1904 waren sie bedeutend weniger

ható. E megfigyelések szerint tehát a *Nucifraga caryocatactes*-t legalább Lőcsén nem a Frivaldszky: Aves Hungariae-ban megadott ○ biologiai jegy illeti meg, hanem sokkal inkább a ∾, mert időszakos megjelenése a *Loxia curvirostra* életmódjára emlékeztet, s így annak a jegye is illeti meg.

Gerschik Jenő.

und im Jahre 1905 waren fast keine zu sehen. Laut diesen Beobachtungen kommt *Nucifraga caryocatactes* wenigstens in Lőcse nicht das in Frivaldszky: Aves Hungariae angegebene biologische Zeichen ○ zu, sondern vielmehr das Zeichen ∾, da dessen periodisches Erscheinen an die Lebensweise von *Loxia curvirostra* erinnert, weshalb ihm auch das biologische Zeichen dieser Art gebührt.

Eugen Greschik.

Falco peregrinus és Archibuteo lagopus. Szemtanuja voltam a következő rendkívül érdekes és ritka jelenetnek. *Falco peregrinus* leütött egy *Corvus frugilegus*-t a csapatból. A varjak őrült félelemben — a minek a jele a messzire kinyújtott nyak — iramodtak el. Minthogy még jó messze voltam, igen csodálkoztam azon, hogy a sólyom otthagyja a prédáját és tőle telhető gyorsasággal elrepül. Minthogy tudatában voltam annak, hogy nem én riasztottam föl, követtem, s egyszer csak látok egy messziről fölbukkanó gatyás ölyvet, a mely egyenesen a leütött varjúnak tartott. Hiába csapkodott rá folytonos éles vijjogás között a sólyom, hiába akarta az ölyvet erről az útról letéríteni, az ügyesen kikerülte a csapásokat és egész kényelemben végre is rátelepedett a varjúra. A sólyom meg kissé távolabbra melléje, miközben már nem vijjogott, hanem mélyebb kok, kok, hangján szólott. Annyira el voltak foglalva egymással, hogy mindakettőt lelőhettem, öreg nőstények voltak.

Az eset azért nagyon érdekes, mert azt bizonyítja, hogy a madarak igen jól ismerik egymás szokásait. Az *Archibuteo* a varjak viselkedéséből következtetett arra, hogy röpülési irányukban olcsó préda akadhat, viszont a sólyom is tudta azt, hogy mit akar az ölyv, s miután tudta, hogy elveheti tőle a zsákmányt, hát elejét akarta annak venni. Csakhogy az ölyvet nem lehetett megtéveszteni. Ekkora kombináló képesség mellett csodálatos még ezeknek a madaraknak az éles látása, különösen a sólyom részéről, a ki a prédával való elfoglaltsága daczára is észrevette már az

Falco peregrinus und Archibuteo logopus. Ich war Augenzeuge des folgenden ausserordentlich interessanten und seltenen Auftrittes. *Falco peregrinus* schlug aus einer Schaar eine *Corvus frugilegus*. Die Krähen flüchteten sich in rasender Furcht, deren Zeichen der weit vorgestreckte Hals ist. Da ich noch ziemlich weit von dieser Stelle war, wunderte es mich sehr, dass der Falke seine Beute verliess und so schnell als möglich abflog. Da ich bestimmt wusste, dass nicht ich ihn verscheuchte, folgte ich ihm mit den Augen und sah auf einmal einen von Weitem auftauchenden Rauhfussbussard, welcher schnurgerade der geschlagenen Krähe zuflog. Der Falke stiess unter fortwährendem Geschrei auf den Bussard, um denselben zum Verlassen des eingeschlagenen Weges zu zwingen, aber umsonst; der Bussard wich den Stössen geschickt aus und liess sich schliesslich in ganzer Bequemlichkeit auf die Krähe nieder. Der Falke liess sich in einiger Entfernung ebenfalls nieder, wobei er seine tiefere Stimme kok-kok hören liess. Dieselben waren so sehr miteinander beschäftigt, dass ich beide erlegen konnte; es waren alte Weibchen.

Der Fall ist aus dem Grunde sehr interessant, weil er den Beweis liefert, dass die Vögel gegenseitig sehr gut ihre Eigenschaften kennen. Der Rauhfussbussard folgerte aus dem Betragen der Krähen, dass es in ihrer Flugrichtung eine billige Beute geben kann und auch der Falke wusste genau, was der Bussard wolle, und da er auch wusste, dass dieser ihm die Beute wegnehmen kann, so versuchte er ihn daran zu verhindern. Doch liess sich der Bussard nicht irre führen. Neben dieser Combinationsfähigkeit muss noch das scharfe Auge dieser Vögel bewundert werden, besonders seitens des Falken, der mit seiner Beute beschäftigt, den Bussard

ölyvet, mikor az még oly messze volt, hogy nekem, a ki figyeltem, még föl se tűnt.

Kosztka László.

Az Alauda cristata L. részleges albinizmusa. Ez év nyarán a berzászkai erdőgondnokságtól oly búbos-pacsirtát kaptunk, melynek feje s egész hátoldala chlorochroisztikusan kifakult, szárnya és hasi oldala pedig hófehér. Csőre és lába is feltűnően világosszinű. Azért tartjuk ez esetet felemlitésre méltónak, mert az albinizmus e fajnál csak nagyon ritkán észlelhető. Ennek oka az is lehet, hogy az ilyen, védőszinezetére nagyon is rászoruló madárfajnak fehértollú, tehát messziről is szembeötlő egyedeit hamar elfogják a ragadozó madarak. Az is hátrányukra válik, hogy áruló szinezetüknek nincsenek tudatában s a rablómadár közeledtére, tapasztalat szerint, nem gyors röptükkel és elbúvással, hanem földszinű társaik módjára, egyszerű meglapulással reagálnak.

M. O. K.

schon damals wahrnahm, als derselbe noch so weit war, dass ich ihn, trotzdem ich scharf beobachtete, noch nicht erspähen konnte.

Ladislaus v. Kosztka.

Theilweiser Albinismus von Alauda cristata. Im Sommer dieses Jahres erhielten wir von der Forstbehörde in Berzászka eine Haubenlerche mit chlorochroistischem Kopfe und Rücken, während die Flügel und die Unterseite rein weiss waren. Schnabel und Füsse waren ebenfalls sehr hell. Wir erwähnen diesen Fall deshalb, weil der Albinismus bei dieser Art sehr selten ist. Die Ursache dieser Seltenheit kann vielleicht auch darin liegen, dass die weissgefärbten, also schon von Weitem auffallenden Individuen dieser der Schutzfarbe sehr bedürftigen Art, alsbald den Raubvögeln zum Opfer fallen. Es gereicht denselben das zum Nachtheile, dass sie sich ihrer verrätherischen Färbung nicht bewusst sind und sich deshalb bei Erscheinen eines Raubvogels laut Erfahrung nicht durch schnelles Wegfliegen oder Verbergen, sondern nach Art und Weise ihrer erdfärbigen Genossen, durch einfaches Plattdrücken zu retten suchen.

U. O. C.

II. Faunisztika.

A fürj pusztulása a fogoly terjeszkedése következtében.

Kérdés a M. O. K.-hoz.

Minthogy a M. O. K. van leginkább abban a szerencsés helyzetben, hogy az ország különböző pontjairól a madárállomány kedvező vagy kedvezőtlen állásáról kellő adatokat tud szerezni és adni, azért innen kérek szíves fölvilágositást arról, vajjon minek tudható be az az elszomorító tény, hogy egyes helyekről alig egy-két évtized óta majdnem teljesen kipusztult a fürj?

Eddigi csekély tapasztalataim azt a gondolatot ébresztették föl bennem, hogy a fürjet a fogoly szoritja ki. Támogathatom ezt a következő tényekkel. Békés megyében manapság a fürj ritkaságát talán a vonulás idején néha felbukkanó erdei szalonka ritkaságához lehetne hasonlítani, ellenben a fogoly néhány évtized

II. Faunistik.

Die Abnahme der Wachtel durch Vermehrung des Rebhuhnes.

Eine Frage an die U. O. C.

Indem in erster Linie die U. O. C. in der günstigen Lage ist, von den verschiedensten Gebieten des Landes Berichte über den günstigen oder ungünstigen Vogelbestand zu erheben und zu bieten, so bitte ich hier um gütige Auskunft, welchen Einflüssen die traurige Thatsache zuzuschreiben ist, dass aus einzelnen Gegenden die Wachtel seit kaum ein-zwei Decennien fast gänzlich verschwunden ist.

Meine bisherigen wenigen Erfahrungen liessen in mir den Gedanken reifen, dass die Wachtel von dem Rebhuhne verdrängt wird. Ich kann diese Annahme durch folgende Thatsachen bekräftigen. Im Comitate Békés könnte man heutzutage die Seltenheit der Wachtel mit derjenigen der Waldschnepfe vergleichen.

óta föltünően és rohamosan szaporodott el. Nehány évvel ezelőtt Moholon (Bács m.) vadászgatván föltűnt a fürjek óriási tömege e vidéken, föltűnt azonban egyúttal az is, hogy fogoly igen kis számban volt.

Ebben a két esetben tehát a két madárfaj egymáshoz való viszonya: *sok fogoly, kevés fürj* és *kevés fogoly, sok fürj*. A kérdés már most az, hogy vajjon más vidékeken is ugyanez a viszony uralkodik-e a két faj között, s ha igen, vajjon tényleg a fogoly szorította-e ki a régebben gyakoribb fürjet?

Ha a M. O. K. megvitatásra érdemesnek találja a kérdést, úgy mély tisztelettel kérem azt hazai ornithologusaink elé vinni.

Békéscsaba 1906 január 12-én.

Dr. Tarján Tibor.

welche nur manchmal während der Zugzeit erscheint, während sich das Rebhuhn in den letzten Decennien in auffallender und rapider Weise vermehrte. Als ich vor einigen Jahren in Mohol (Bácser Comitat) auf der Jagd war, fiel mir die grosse Menge der Wachteln, aber zugleich auch die kleine Anzahl der Rebhühner in dieser Gegend auf.

Das Verhältniss der beiden Vogelarten ist also in diesen zwei Fällen: *viel Rebhühner, wenig Wachteln und wenig Rebhühner, viel Wachteln*. Die Frage ist nun, ob in anderen Gegenden ebenfalls dasselbe Verhältniss zwischen den beiden Arten besteht und wenn ja, ob die früher häufigere Wachtel thatsächlich durch das Rebhuhn verdrängt wurde.

Falls die U. O. C. die Frage der Erörterung würdig hält, so bitte ich ergebenst, dieselbe den vaterländischen Ornithologen vorzulegen.

Békéscsaba, am 12. Januar 1906.

Dr. Tiberius Tarján.

Készséggel teszünk eleget ennek a kívánságnak, s részünkről is kérjük hosszú együttműködésünk ideje alatt velünk mindig vállvetve dolgozó megfigyelői gárdánkat, hogy a kérdést területükön tanulmányozni, s arról annak idején értesiteni szíveskedjenek. Kérjük ezt annál is inkább, mert több helyen vetjük majd föl a kérdést, s a begyűlt anyag földolgozásánál rendes megfigyelőink adatai valósággal ellenőrző hivatást fognak gyakorolni a többi fölött.

Az eredményről annak idején az „Aquila" ad számot. M. O. K.

Gern entsprechen wir diesem Wunsche und bitten wir auch unsererseits unsere Beobachter-Garde, welche während unseres langjährigen Zusammenwirkens immer Schulter an Schulter mit uns kämpfte, diese Frage auf ihrem Gebiete zu studiren und uns seinerzeit die Ergebnisse mitzutheilen. Wir bitten dies umsomehr, da wir über diese Frage auch an anderen Stellen Berichte erheben werden und sind die Daten unserer ständigen Beobachter berufen bei der Bearbeitung des eingelaufenen Materials die übrigen Berichte unter Controlle zu halten.

Über die Resultate wird seiner Zeit die „Aquila" berichten. U. O. C.

Ritka fészkelők a Dunántúlon.

Cerchneis cenchris. Az ihárosberényi lapályokon elterülő őstölgyesekben nagyobb számban fészkel. Főleg az erdőszéleken, faodvakban, esetleg elhagyott varjúfészkekben tanyázik. Főtápláléka: tücsök, szöcske és lótetű. Mint gyorsröptű ragadozó-madarat ijjogva követik a fecskék, s üldözik az *Oriolus* ♂-je, *Coracias*, *Colaeus* és *Corvus cornix* is.

Seltene Brutvögel jenseits der Donau.

Cerchneis cenchris. Brütet in den aus Eichen bestehenden Urwäldern, in den Ebenen um Ihárosberény in grösserer Anzahl. Er nistet hauptsächlich an den Waldrändern, in hohlen Bäumen oder in verlassenen Krähennestern. Die Nahrung besteht hauptsächlich aus Grillen, Heuschrecken und Maulwurfsgrillen. Als schnellfliegender Raubvogel folgen ihm warnungsrufend die Schwalben, und verfolgen ihn *Oriolus* (♂), *Coracias*, *Colaeus* und auch *Corvus cornix*.

Lanius excubitor. 1905 júl. 30-án anyányi fiókát lőttem Ihárosberényben. Ezen a vidéken ez az első fészkelési eset.

Muscicapa atricapilla. 1906 nyarán egy pár fészkelt Ihárosberényben.

Asio accipitrinus. 1906 tavaszán először találtam fészkelve Ihárosberény vidékén. Két pár is volt. Az egyik a halastavak környékén ütött tanyát, a másik pedig benn az erdők közepén fiatal erdősítés elgazosodott részében fészkelt és repitett is. Ennél a párnál egészen új és föltünő mozzanat az erdő mélyén való fészkelés.

Bartos Gyula.

Sturnus vulgaris a Szepességben a ritkább madarak közé tartozik, s eddig csak Greisiger találta fészkelve. 1906 jún. 11-én Lőcsén szintén találtam egy fészket.

Greschik Jenő.

Emberiza calandra. Ezt az észak felé közelitőleg csak Kassáig terjedő sármányt 1906 jún. 12-én Lőcsén is megfigyeltem. Első előfordulás a Szepességben.

Greschik Jenő.

Clivicola riparia. 1906 nyarán nagy telep volt a kis Petzier patak magas partjaiban Lőcsén. Szintén a ritkább jelenségek közé tartozik.

Greschik Jenő.

Turdus pilaris nyári előfordulása. 1906 júl. 20-án és a következő napokon egy ♂ és ♀ *Turdus pilaris*-t, valamint több anyányi fiókát láttam Lőcsén. Azt kell ebből következtetnem, hogy ez a pár itt fészkelt. Magyarországon ez a harmadik, a Kárpátokban pedig az első eset.

Greschik Jenő.

Syrnium uralense. 1906 máj. 10-én fiakat találtam Oraviczabányán.

Lintia Dénes.

Syrnium uralense. 1906 aug. 27-én lövetett egy-egy darab Nagybányán és Petrozsényben.

Dr. Lendl Adolf.

Lanius excubitor. Am 30. Juli 1905 erlegte ich ein halbflügges Junges in Ihárosberény. In dieser Gegend zum ersten Male brütend gefunden.

Muscicapa atricapilla. Im Sommer 1906 brütete ein Paar in Ihárosberény.

Asio accipitrinus. Im Frühjahre 1906 fand ich diese Art in Ihárosberény zum ersten Male brütend, u. zw. gleich in zwei Paaren. Ein Paar nistete in der Nähe der Fischteiche, das andere aber im dichten Walde in einem mit Unkraut überwachsenen Theile eines Jungwaldes; die Brut dieses Paares kam auf. Bei dieser Art ist das Nisten im dichten Walde ein ganz neues Moment.

Julius Bartos.

Sturnus vulgaris gehört in der Szepesség zu den selteneren Vögeln und wurde bisher nur von Greisiger brütend angetroffen. Am 11. Juni 1906 fand ich in Lőcse ebenfalls ein Nest.

Eugen Greschik.

Emberiza calandra. Diesen, nordwärts annähernd nur bis Kassa verbreiteten Ammer beobachtete ich am 12. Juni 1906 ebenfalls in Lőcse. Erstes Vorkommen in der Szepesség.

Eugen Greschik.

Clivicola riparia. Im Sommer 1906 befand sich eine grosse Colonie in den hohen Uferwänden des kleinen Petzierbaches bei Lőcse. Ebenfalls eine seltenere Erscheinung.

Eugen Greschik.

Vorkommen von Turdus pilaris im Sommer. Am 20. Juli 1906 und auch an den folgenden Tagen beobachtete ich in Lőcse ein ♂ und ♀, sowie mehrere flügge Junge von *Turdus pilaris*. Ich muss daraus folgern, dass dieses Paar hier brütete. In Ungarn ist dies der dritte, in den Karpathen der erste Fall.

Eugen Greschik.

Syrnium uralense. Am 10. Mai 1906 fand ich Junge in Oraviczabánya.

Dionysius Lintia.

Syrnium uralense. Am 27. August 1906 wurde je ein Exemplar in Nagybánya und Petrozsény erlegt.

Dr. Adolf Lendl.

Buteo ferox. 1906 nov. 28-án lövetett egy példány Puszta Zobnaticzán (Bács-Bodrogh m.).
Dr. Lendl Adolf.

Neophron percnopterus. 1906 máj. 26-án löttem egy példányt Szokoláron.
Lintia Dénes.

Stercorarius pomatorhinus. 1906 okt. 15-én lövetett egy példány Marczellházán (Komárom m.). Hegymeghy Dezső.

Stercorarius pomatorhinus. 1906 okt. közepén kb. 2 hetes hullát találtam Illmiczen (Moson m.). Schenk Jakab.

Fuligula hyemalis díszruhás példány lövetett 1904 febr. havában Illmiczen. A M. O. K. gyűjteményébe került.
Schenk Jakab.

Oidemia fusca. 1905 decz. 20-án Tordán lövetett egy példány.
Nagy Jenő.

Cygnus olor. 1906 márcz. 15-én Biharnagybajomban egy halas tóra 3 drb szállott le, a melyek közül egyet elejtettek.
Mezey Jenő.

Pelecanus onocrotalus. 1905 ápr. 15-én lövetett egy magános peldány Hittyiáson, Temes megyében.
Rothermundt Gyula.

Buteo ferox. Am 28. Nov. 1906 wurde ein Exemplar in Puszta Zobnaticza (Com. Bács-Bodrogh) erlegt. Dr. Adolf Lendl.

Neophron percnopterus. Am 26. Mai 1906 erlegte ich ein Exemplar in Szokolár.
Dionysius Lintia.

Stercorarius pomatorhinus. Am 15. Okt. 1906 wurde ein Exemplar in Marczellháza (Com. Komárom) erlegt. Desiderius v. Hegymeghy.

Stercorarius pomatorhinus. Mitte Okt. 1906 fand ich eine ca. 2 Wochen alte Leiche in Illmicz (Com. Moson). Jakob Schenk.

Fuligula hyemalis. Ein Exemplar im Prachtkleide wurde im Feber 1904 in Illmicz erlegt. Dasselbe gelangte in die Sammlung der U. O. C.
Jakob Schenk.

Oidemia fusca. Am 20. Dezember 1905 wurde ein Exemplar in Torda erlegt.
Eugen Nagy.

Cygnus olor. Am 15. März 1906 liessen sich auf einen Fischteich in Biharnagybajom 3 Exemplare nieder, von welchen eines erlegt wurde. Eugen v. Mezey.

Pelecanus onocrotalus. Am 15. April 1905 wurde ein einzelnes Exemplar in Hittyiás (Com. Temes) erlegt.
Julius v. Rothermundt.

III. Migráczió.

Téli vendégek 1905/6 telén.

1. *Ampelis garrula.*

Az idei télen nagyobb számban mutatkozott ugyan mint rendesen, de azért nagyobb szabású invázióról még se lehet szólni. A megjelenés — bár helyenkint nagyobb csapatokban történt — nem terjedt ki az egész országra, hanem főként az északkeleti részekre. Erdélyből csak egy megfigyelőnk említi, s az északnyugati Kárpátokból nincs adat. Vollnhofer Pál geletneki megfigyelőnk egyenesen jelzi, hogy az idén nem jelent meg. Más területek

III. Migration.

Wintergäste im Winter 1905/6.

1. *Ampelis garrula.*

Der Seidenschwanz erschien diesen Winter zwar in grösserer Anzahl als sonst, doch kann von einer grösseren Invasion doch keine Rede sein. Es wurden zwar stellenweise grössere Flüge beobachtet, doch breiteten sich dieselben nicht im ganzen Lande aus, sondern vornehmlich in den nordöstlichen Theilen. Aus Erdély werden sie nur von einem Beobachter erwähnt und aus den nordwestlichen Karpathen sind keine Daten vorhanden. Paul Vollnhofer, unser Beobachter in Geletnek, gibt

adataival való esetleges összehasonlítás czéljából közöljük a beérkezett adatokat.

A *budai hegyekben* 1906 jannár havában sokat láttam.

Rothermundt Gyula.

Ungvárott 1906 márcz. 22-én 3 drb.

Medreczky István.

Egeres (Kolozs m.). 1906 jan. 10 csapat, ápr. 1-én 30—40 drb., ápr. 8-án 20—30 drb.

Nagy Jenő.

Kolozsvárott 1906 febr. 9-én csapatok.

Nagy Jenő.

Gyalu (Kolozs m.). 1906 márcz 23-án 4 drb.

Nagy Jenő.

Szentmihálykörtvélyes (Máramaros m.). Ápr. 9-én csapat.

M. K. Erdőgondnokság Máramarossziget.

Kékkő (Nógrád m.). 1906 jan. 7-től márcz. 18-ig 15—25-ös csapatok.

Plathy Árpád.

Breznóbánya (Zólyom m.). 1905 decz. 1-től 1906 jan. 15-ig kb. 300 drb. Főleg a berkenyéken tartózkodtak.

Pájer István.

Tavarna (Zemplén m.). 1905 decz. 7-én láttam az elsőket, 8 drb. volt. Legtöbb volt decz. végén. Az utolsókat márcz. 6-án láttam. Lehet, hogy még tovább is itt voltak, de betegségem miatt elkerültem Tavarnáról, s ezért nem figyelhettem meg eltávozásukat.

Szüts Béla.

Liptóújvár. 1906 jan. 24-én és 25-én 8 drb.

Ertl Gusztáv.

Lőcse (Szepes m.). 1905 nov. 22-től 1906 ápr. 23-ig egyes megszakitásokkal nagy számban volt itt.

Az 1903/04 évi télen, a mikor egész Európaszerte nagy *Ampelis*-inváziót észleltek, nálunk is sok volt.

Greschik Jenő.

direkt an, dass die Seidenschwänze heuer ausgeblieben sind. Zur eventuellen Vergleichung mit anderen Gebieten, geben wir untenfolgend die eingelangten Daten.

In dem *Gebirge von Buda* beobachtete ich viele im Jänner 1906.

Julius v. Rothermundt.

Ungvár. Am 22. März 1906, 3 St.

Stefan v. Medreczky.

Egeres (Com. Kolozs). Am 10. Jan. Flug, am 1. April 30—40 St., am 8. Apr. 1906, 20—30 St.

Eugen Nagy.

Kolozsvár. Am 3. Febr. 1906. Flüge.

Eugen Nagy.

Gyalu (Com. Kolozs). Am 23. März 1906, 4 St.

Eugen Nagy.

Szentmihálykörtvélyes (Com. Máramaros). Am 9 April 1906, Flug.

K. ung. Forstbehörde Máramarossziget.

Kékkő (Com. Nógrád). Vom 7. Jänner bis 18. März 1906 in Flügen von 15—25.

Árpád v. Plathy.

Breznóbánya (Com. Zólyom). Vom 1. Dez. 1905 bis 15. Jan. 1906, ca. 300; besonders auf Ebereschen.

Stefan Páyer.

Tavarna (Com. Zemplén). Am 7. Dez. 1905 beobachtete ich die ersten 8 St. Am häufigsten waren sie Ende Dez. Die letzten sah ich am 6. März. Möglicherweise waren sie auch noch länger hier, doch kam ich wegen Krankheit weg von Taverna und konnte deshalb den Abzug nicht beobachten.

Béla v. Szüts.

Liptóújvár. Am 24. und 25. Jan. 1906, 8 St.

Gustav Ertl.

Lőcse (Com. Szepes). Vom 12. Nov. 1905 bis 23. Apr. 1906 hielten sich mit kleineren Unterbrechungen viele hier auf.

Im Winter 1903/4, wo in ganz Europa eine grosse *Ampelis*invasion beobachtet wurde, waren sie auch bei uns in grosser Anzahl vorhanden.

Eugen Greschik.

2. *Cannabina linaria.*

Habár ez is a rendesnél nagyobb számban látogatta meg hazánkat, erre is az áll, a mit az *Ampelis*-nél mondottunk, hogy t. i. a megjelenés csak egyes vidékekre szorítkozik. Idevágó adataink a következők:

Budapest 1905 márcz. 5-én 1 drb.
GRESCHIK JENŐ.

Ungvár 1906 febr. végéig.
MEDRECZKY ISTVÁN.

Kolozsvár 1905 decz. csapat.
NAGY JENŐ.

Kékkő (Nógrád m.) 1905 decz. 14-től 1906 febr. 3-ig csapatok.
PLATHY ÁRPÁD.

Geletnek (Bars m.). 1906 márcz. 21-én még itt.
VOLLNHOFER PÁL.

Zólyom. 1906 febr. 26-án 1 drb.
BOROSKAY JÁNOS.

Löcse (Szepes m.) 1905 novemberétől 1906 január derekáig nagy csapatok; különösen a Betula alba magvait szedegették.
GRESCHIK JENŐ.

Evvel kapcsolatban említjük még, hogy NAGY JENŐ Kolozsvárott egy 20-as csapat *Cannabina flavirostris*-t is észlelt 1906 febr. 8-án.

3. *Asio accipitrinus.*

Mindössze 3 helyről kaptunk jelentést ennek nagyobb számú megjelenéséről, a mely tehát szintén csak részleges volt.

Komárom. 1906 febr. havában rengeteg sok tartózkodott a vidéken. Egy-egy odvas fűzfából 20—30 darabot is kizavartam. Gyomrukban csupa egeret találtunk, s a sok köpet is mind egérszőrt és csontot tartalmazott. Egér meglehetősen sok volt. DIÓSY EDE.

Apahida (Kolozs m.). 1906 jan. 30-án igen sokat láttam.
NAGY JENŐ.

Boos (Kolozs m.). 1906 jan. 21-én 15 drb.
NAGY JENŐ. M. O. K.

2. *Cannabina linaria.*

Diese Art besuchte Ungarn in diesem Winter auch in grösserer Anzahl als sonst, doch gilt auch hier das bei *Ampelis* gesagte, dass sich nämlich das Erscheinen nur auf einige Gebiete beschränkte. Wir haben folgende diesbezügliche Daten:

Budapest. Am 5. März. 1906, 1 St.
EUGEN GRESCHIK.

Ungvár. Bis Ende Feber 1906.
STEFAN V. MEDRECZKY.

Kolozsvár. Dez. 1905, Flug.
EUGEN NAGY.

Kékkő (Com. Nógrád). Vom 14. Dez. 1905 bis 3. Feber 1906 Flüge.
ÁRPÁD V. PLATHY.

Geletnek (Com. Bars). Am 21. März 1906 noch hier. PAUL VOLLNHOFER.

Zólyom Am 26. Feber 1906, 1 St.
JOHANN V. BOROSKAY.

Löcse (Com. Szepes). Vom Nov. 1905 bis Mitte Jan. 1906 grosse Flüge, welche sich vornehmlich von Birkensamen ernährten.
EUGEN GRESCHIK.

Hier sei noch erwähnt, dass EUGEN NAGY in Kolozsvár am 8. Feber 1906 20 St. *Cannabina flavirostris* beobachtete.

3. *Asio accipitrinus.*

Wir erhielten insgesammt drei Berichte über das Vorkommen in grösserer Anzahl, das Erscheinen dieser Art war daher ebenfalls nur beschränkt.

Komárom. Im Feber 1906 hielten sich ungemein viele in der Gegend auf. Aus einem hohlen Weidenbaume jagte ich oft 20—30 St. auf. Der Magen war voll mit Mäusen und auch die vielen Gewölle enthielten nur Mäusereste. Mäuse gab es ziemlich viel. EDUARD V. DIÓSY.

Apahida (Com. Kolozs). Am 30. Jänner 1906 beobachtete ich sehr viele.
EUGEN NAGY.

Boos (Com. Kolozs). Am 21. Jänner 1906 15 Stück. EUGEN NAGY. U. O. C.

Syrnium uralense. 1904 okt. 26 és nov. 11. között kb. 15 darabot lőttek Temesvár vidékén. Ez a szokatlan tömeges megjelenés egybeesik az „Aquila" XII. évfolyamában ismertetett *Syrnium uralense*-mozgalommal, s azért utólagosan közlöm idevágó megfigyelésemet. WACHENHUSEN ANTAL.

Pastor roseus 1906 év június havában több helyen észleltetett. — így június 3-án 15 drb. 3 napi tartózkodásra jött *Réa*-ra (BUDA ÁDÁM Hunyad m.) KUNSZT KÁROLY értesítése szerint jún. 10-én 9 drb. volt *Karácsondon* (Hevesm.), s *Antalfalván* (Torontálm.) június elején nagy csapat vonult át (TÓTH BÉLA).

M. O. K.

Coccothraustes coccothraustes. Ihárosberényben nemcsak állandó fészkelő madarunk, hanem egyszersmind rendes *téli vendég* is. Különösen az 1905 évi tél folyamán föltünő sok járt a vidékünkön, még pedig sokszor kb. 200 drbból álló csapatokban.

BARTOS GYULA.

Otis tetrax 1903 decz. 12-én lövetett még egy darab Nagybecskereken.

DR. MIHALOVITS ÖDÖN.

Szokatlanul későn elvonuló madarak többnyire valamilyen betegségben sínylődnek vagy pedig sebzett példányok.

Óverbászon majd minden évben telel néhány *Ardetta minuta*. Könnyű őket nádvágás alkalmával kézrekeríteni, mert egyik szárnyukra bénák — éjjeli kószálásaik vagy vonulásuk alkalmával nekiütődnek a Ferencz-csatorna partján végig húzódó sürgönydrótnak.

1905 nov. 20-án egy *Larus minutus*-t fogtak még elevenen, de már csak néhány óráig élt. Egészen elbágyasztották és megölték számtalan belférgei. Egész vékonybelén végignyúlt és azt teljesen kitöltötte egy lapos belféreg, végbelébe pedig több száz *Distomum*-forma

Syrnium uralense. Vom 26. Okt. bis 11. Nov. 1904 wurden in der Gegend von Temesvár ca. 15 St. erlegt. Dieses aussergewöhnliche massenhafte Auftreten fällt mit der im XII. Bande der „Aquila" besprochenen *Syrnium uralense*-Bewegung zusammen, weshalb ich meine diesbezüglichen Beobachtungen nachträglich veröffentliche.

ANTON V. WACHENHUSEN.

Pastor roseus. Im Juni 1906 wurden Rosenstaare mehrfach beobachtet, so hielten sich vom 3. Juni an 15 St. 3 Tage lang in *Réa* auf (ADAM V. BUDA), am 9. Juni wurden nach KARL KUNSZT 9 St. in *Karácsond* (Com. Heves) beobachtet, schliesslich beobachtete BÉLA V. TÓTH anfangs Juni einen grossen Flug durchziehend in *Antalfalva* (Com. Torontál).

U. O. C.

Coccothraustes coccothraustes ist in Ihárosberény nicht nur Stand- und Brutvogel, sondern auch regulärer *Wintergast*. Besonders im Winter 1905 hielten sich viele hier auf, u. zw. oft in Flügen von 200 Stück.

JULIUS BARTOS.

Otis tetrax. Am 12. Dez. 1903 wurde noch ein Stück in Nagybecskerek erlegt.

DR. EDMUND V. MIHALOVITS.

Ungewöhnlich spät abziehende Vögel leiden entweder an irgend einer Krankheit, oder es sind angeschossene, verletzte Exemplare.

In Óverbász überwintern fast jährlich einige *Ardetta minuta*. Beim Rohrschneiden ist es leicht ihrer habhaft zu werden, da sie flügellahm sind, — während ihres nächtlichen Streichens oder Ziehens fliegen sie gegen den Telegraphendraht, welcher sich längs des Franzenskanals hinzieht.

Am 20. Nov. 1905 wurde eine *Larus minutus* lebendig gefangen, doch lebte dieselbe nur mehr einige Stunden. Dieselbe ging an ihren unzählbaren Entoparasiten zu Grunde. Den ganzen Dünndarm füllte ein platter Wurm aus, in den Enddarm aber hatten sich meh-

entoparasita volt beleragadva, úgy hogy az hüvelykújjnyi vastagságra volt fölpuffadva.

1905 decz. 10-én még egy *Colymbus cristatus*-t lőttem, mikor a többiek már egy hónapja elvonultak. Szárnyalt, röpülésre képtelen példány volt.

1905 decz. 19-én közvetlenül a csatorna befagyása előtt egy-egy sebzett *Anas crecca* és *strepera* volt itt. Röpülni nem tudtak, s így csónakról könnyen lelőhettem őket.

Schenk Henrik.

rere hundert *Distomum*-artige Entoparasiten festgesaugt, so dass derselbe daumendick aufgeschwollen war.

Am 10. Dez. 1905 erlegte ich noch einen *Colymbus cristatus*, wo die anderen schon vor einem Monate abgezogen waren. Es war ein angeschossenes flugunfähiges Exemplar.

Am 19. Dez. 1905 war noch knapp vor dem Zufrieren des Kanals je eine angeschossene *Anas crecca* und *strepera* hier. Da dieselben nicht fliegen konnten, erlegte ich sie leicht vom Kahn aus. Heinrich Schenk.

Tömeges vonulások 1906 őszén.

Az 1906 évi szept. havi abnormális időjárás több helyütt tömeges vonulásokat eredményezett. Alább adjuk megfigyelőink idevágó jelentéseit, a melyeket Hegyfoky Kabos volt szives meteorologiai kommentárral ellátni.

M. O. K.

„Este felé — 1906 szept. 17. — beborult és csendes meleg eső esett. A levegő tele volt vonuló Numeniusok ezreivel. Sok kacsa, bakcsó és Totanus vonult. Egy fáradt fürjet is fogtam az utczán, de rajtam kívül is sokan fogtak Békésesaba utczáin. Ujsághirek szerint ugyanezen az éjszakán Aradon egy csapat fáradt vadludat fogtak el a főtéren, ezenkivül sok fürjet és egy csapat didergő fülemile (tán Sylvia) is berepült a kávéházba. Hogyan magyarázható ez? Hiszen nem volt hideg, langyos eső esett.“

Békéscsaba. Dr. Lindner Károly.

„Szept. 17-éről 18-ra virradó éjjel hirtelen nedves-esősre változott hosszú szárazság után az idő; ez a hirtelen változás valóban horribilis hatást gyakorolt az őszi vonulásra. Békéscsaba fölött a Numeniusok valóságos sokasága vonult át. Úgy félkilenczkor kezdődhetett a vonulás, s eltartott éjféltájig. A szélkiáltók mellett még sok bakcsó is vonult, és meglehetős sok fürjet fogtak el az utczákon. Ezek úgy látszik a villanyos drótokba ütköztek, mert egynehányon a dróttól származó sérülést vettem észre.“

Békéscsaba. Dr. Tarján Tibor.

Massenzüge im Herbste 1906.

Die abnorme Witterung im September 1906 verursachte an mehreren Stellen Massenzüge. Unten geben wir die diesbezüglichen Berichte unserer Beobachter, welche Jakob Hegyfoky so freundlich war meteorologisch zu commentiren.

U. O. C.

„Gegen Abend — 17. Sept. 1906 — bedeckte sich der Himmel und es fiel stiller warmer Regen. Die Luft war voll mit tausenden ziehenden Numenien. Es zogen viele Enten, Nachtreiher und Totanus. Eine ermüdete Wachtel fing ich auf der Gasse, aber ausser mir gelang dies noch vielen auf den Gassen von Békéscsaba. Laut Zeitungsberichten wurde in derselben Nacht auf dem Hauptplatze in Arad eine Schaar ermüdeter Wildgänse und auch viele Wachteln gefangen, und ein Flug ermüdeter Nachtigallen (vielleicht Sylvia) flog in ein Kaffeehaus hinein. Wie ist dies zu erklären? Es war ja doch nicht kalt, es fiel ja warmer Regen“.

Békéscsaba. Dr. Karl Linder.

„In der Nacht zwischen dem 17. und 18. Sept. hatten wir nach langer Trockenheit plötzlich nass-regnerische Witterung; diese plötzliche Veränderung übte auf den Herbstzug eine wahrhaft horribile Wirkung aus. Über Békéscsaba zog eine wahre Unmasse von Numenien dahin. Der Zug begann so um halb Neun und dauerte bis ca. Mitternacht. Ausser den Brachvögeln zogen noch viele Nachtreiher, und wurden viele Wachteln auf den Strassen gefangen. Diese flogen wahrscheinlich an die elektrischen Leitungsdrähte, da ich an einigen von den Drähten herrührende Verletzungen wahrnahm.

Békéscsaba. Dr. Tiberius Tarján.

„Nagykanizsán szept. 18. és 19. közötti éjszakán tömeges vonulást észleltem. Éjjeli 10 és 1 óra között állandóan víziszárnyasok hangja hallatszott a magasból. A vonulás iránya ÉK→DNY volt. 11 óra körül egy esőtől áztatott és alacsonyan utazó fürjcsapatból nagyon sok neki ment a különböző drótháló-zatoknak; igen sok agyonzúzta magát. A kövér fürjeket nagy számban szedték össze az egész város területén. Szept. 18-án jegyeztem föl az első Corvus frugilegusok megérkezését.

Bartos Gyula.

„Szept. 16-án a Motacilla alba és boarula tömegesen jelent meg; 17-én már elvonultak."

Liptónjvár. Ertl Gusztáv.

„Szept. 14., 15., 16. tömegesen vonultak a vadludak →DNY."

Szatmárnémeti. Léber Antal.

„Szept. 18-án reggel a Motacilla alba és flava óriási mennyiségben jelent meg; 19-én a Chelidonaria vonult nagy csapatokban."

Geletnek. Vollnhofer Pál.

„Nov. 9-ike és 10-ike* közti éjszakán föltünő sok Turdus pilaris, Emberiza schoeniclus és vadlud vonult át városunk fölött. Este tiszta lágy idő; 11 óra felé beborult, majd hatalmas szélvihar és eső támadt. A vonulókat a vihar kitörése előtt figyelhettem meg kiáltozásaik alapján."

Békéscsaba. Dr. Tarján Tibor.

Időjárási jegyzetek az 1906 szeptember 14—19 közötti tömeges madárvonuláshoz.

Dr. Linder Károly a szeptember 17—18 közti éjjeli vonulás ecsetelésénél kérdi: „Hogyan magyarázandó ez? Hiszen nem volt hideg, langyos eső esett."

* Légnyomási depresszió jött Franeziaországból Magyarországba, föltünő enyhe az idő, esik az eső s 10-ikén több helyütt égi háború van országunkban, mely az alacsony légnyomás kisérője. Szokatlan idő novemberben. H. K.

„In Nagykanizsa beobachtete ich in der Nacht zwischen dem 18. und 19. September Massenzug. Zwischen 10 und 1 Uhr Nachts hörte ich beständig das Pfeifen von Wasservögeln. Zugsrichtung war NO→SW. Um 11 Uhr flogen aus einer durchnässten niedrig ziehenden Wachtelschaar viele gegen die verschiedenen Drahtnetze und fielen todt herunter. Die fetten Wachteln wurden in grosser Anzahl auf dem ganzen Gebiete der Stadt gesammelt. Am 18. Sept. kamen auch die ersten *Corvus frugilegus* an."

Julius Bartos.

„Am 16. Sept. erschienen Motacilla alba und boarula massenhaft, am 17. waren dieselben verschwunden."

Liptónjvár. Gustav Ertl.

„Am 14., 15., 16. Sept. zogen massenhaft Wildgänse nach SW."

Szatmárnémeti. Anton Léber.

„Am 18. Sept. Morgens erschien Motacilla alba und flava in riesiger Menge; am 19. zog Chelidonaria in grossen Schaaren."

Geletnek. Paul Vollnhofer.

„In der Nacht zwischen dem 9. und 10.* November zogen auffallend viele Wildgänse, Krammetsvögel und Rohrammer über die Stadt. Abends hatten wir klares mildes Wetter; gegen 11 Uhr bedeckte sich der Himmel und bald kam starker Wind und Regen. Die Durchzügler beobachtete ich vor dem Ausbruche des Sturmes auf Grund ihrer Stimmen."

Békéscsaba. Dr Tiberius Tarján.

Witterungsnotizen zu den Massenzügen zwischen dem 14—19. September 1906.

Dr. Karl Linder wirft bei der Beschreibung des Massenzuges in der Nacht vom 17. zum 18. Sept. die Frage auf: „wie ist dies zu erklären? Es war ja doch nicht kalt, es fiel ja warmer Regen".

* Eine Depression kam von Frankreich aus über Ungarn, auffallend mildes Wetter, Regen, am 10. an mehreren Stellen des Landes Gewitter, als Begleiterscheinung des niedrigen Luftdruckes. Ungewöhnliches Wetter im November. J. H.

Igaz, hogy nem volt hideg. A magyar időjárási térképek szerint a hőmérséklet a következő volt:

Es ist richtig, es war nicht kalt. Laut den ungarischen Wetterkarten gestaltete sich die Temperatur folgendermassen:

	Szept. 17-én este 9 órakor 17. Sept 9 Uhr Abends	18-án reggel 7 órakor 18. Sept. 7 Uhr Morgens	17—18. éjjeli minimum Minimum in der Nacht zwischen 17. und 18. Sept.
15 északi állomáson an 15 nördlichen Stationen	11·6 C°	11·5 C°	10 C°
12 nyugoti állomáson an 12 westlichen Stationen	11·4 C°	11·5 C°	9 C°
11 alföldi állomáson an 11 Stationen der Ebene	15·3 C°	14·7 C°	13 C°
5 keleti állomáson an 5 östlichen Stationen	14·4 C°	12·7 C°	12 C°

De hát azt nem tudjuk, hol kezdődött a tömeges vonulás, hazánkban-e vagy másutt.

Nézzük meg tehát újra az időtérképeket, hogy mit mondanak az időjárásról Európában általában, s hazánkban részletesen.

Kezdem szeptember 14-ikével, mint a mely nap legkorábbinak van feltüntetve.

Szeptember 14. Európában az idő többnyire borult és hűvös; nagyobb esőket Ausztriából meg Németországból jelentettek. Magyarországon a hőmerséklet 5 C. fokkal volt alacsonyabbb a normálisnál.

Szept. 15. Európában az idő jellege még változékony és hűvös, de az eső már kevesebb volt, mint az előző napokon. Magyarországon az idő hűvös jellegű. Eső, az erdélyi részek kivételével csaknem mindenütt esett.

Szeptember 16. Európában az idő hűvös, ködös vagy esős és különösen a tengerpartok mentén viharos jellegű. Magyarországon az idő hűvös, nyugaton borult, keleten derült: az Alföldet pedig ma reggel sűrű köd borítja. Eső több helyen esett, de mennyisége csak az Alföld középső részén volt számottevő.

Szeptember 17. Európában az idő változékony, hűvös. Esők inkább Nyugot- és Közép-Európában voltak. Magyarország nyugoti felére általános esőzés terjeszkedett, a mely helyenként jelentékeny volt. Keleten, a hol a hőmérséklet kissé emelkedett, az idő jobbára derült.

Szeptember 18. Európában az idő hűvös és változékony. Németországból, meg Franczia-ország északi részeiből és Ausztriából jelentettek nagyobb esőket, legtöbb azonban Magyarországon esett. Hazánkban az eső az utóbbi

Doch wissen wir ja nicht einmal, wo der Massenzug begann, ob in Ungarn oder sonstwo.

Sehen wir also noch einmal in den Wetterkarten nach, was dieselben über die Witterung Europas im Allgemeinen und über diejenige Ungarns speciell besagen.

Ich beginne mit dem 14. Sept., welcher Tag als der früheste angeführt ist.

14. Sept. In Europa ist die Witterung meistens bedeckt und kühl; grössere Regen in Österreich und Deutschland. In Ungarn war die Temperatur um 5 C° niedriger als die normale.

15. Sept. In Europa ist die Witterung noch veränderlich und kühl. Regen war jedoch weniger als an den früheren Tagen. In Ungarn herrscht kühles Wetter. Regen ausser Erdély fast überall.

16. Sept In Europa bedeckt, kühles, nebeliges oder regnerisches Wetter, welches besonders den Meeresufern entlang stürmischen Charakter hat. In Ungarn kühles Wetter, im Westen bedeckt, im Osten klar; die Tiefebene ist heute Morgens mit dichtem Nebel bedeckt. Es regnete an mehreren Stellen, doch nur in der Mitte der Tiefebene bedeutender.

17. Sept. In Europa veränderliches kühles Wetter. Regen mehr in West- und Mittel-Europa. Allgemeiner, stellenweise bedeutender Regen in der ganzen westlichen Hälfte Ungarns. Im Osten, wo sich die Temperatur etwas erhöhte, zum grösseren Theile klares Wetter.

18. Sept. In Europa ist das Wetter veränderlich und kühl. Grössere Regen in Deutschland, in den nördlichen Gegenden von Frankreich und in Österreich. Der meiste Regen fiel in Ungarn; derselbe verzog sich

24 óra alatt kissé keletre húzódott és aránylag keskeny területen, a mely Eszéktől Pestvármegyén át, Árvamegyéig terjed, jelentékeny volt. Erdélyben és északkeleten az idő száraz. A hőmérséklet keleten magasabb, mint nyugaton.

Szeptember 19. Európának hűvös, többnyire borús időjárásában változás nem mutatkozott. Oroszországot kivéve mindenfelé előfordultak kisebb-nagyobb esők. Magyarországban az utóbbi 24 órában a Dúnántúl nyugoti megyéit és Erdély délkeleti részét kivéve, mindenütt esett az eső, a melynek mennyisége azonban az előző napokhoz képest csökkent. A hőmérséklet délkeleten kissé magasabb, míg egyebütt alacsonyabb a normálisnál.

Láthatjuk e vázlatból, hogy ha nem is volt hideg, de a rendesnél jóval hűvösebb idő járt Európaszerte és a mellett sok volt az eső. Ha tehát a tömeges vonulást a rossz idő indítaná meg, úgy ez a tényező megvolt.

Minthogy az idő járása a levegő nyomásának az eloszlásától függ, megemlitem, hogy szeptember 14—16. napja között Európa nyugoti felében s Magyarországon is általában alacsony volt a nyomás, a magas pedig Európa északkeleti vidékén terült el. 17-én reggel Európa nyugati vidékén is magasra szállott a barometer kénesője, Közép-Európában még alacsony a nyomás; este már itt is magasan áll a légsúlymérő, úgy hogy csak a Földközitengeren van aránylag kisebb nyomás, mint egész Európában. 18-án reggel is az az eloszlás uralkodik. A szelek kelet és észak felől fúnak leginkább. 19-én is ilyen a helyzet.

A szóban levő tömeges vonulás tehát magas légnyomás, északias szelek és a normálisnál hűvösebb időben esett meg. Hogy az idő, a táplálék fogyatkozása vagy más tényező volt-e az indító oka, annak a kideritésére egész Európa rendszeresen végzett megfigyeléseire volna szükség; e néhány szórványos adat hazánktól ily messze elágazó tünemény megfejtésére távolról sem elegendő.

Hegyfoky Kabos.

während der letzten 24 Stunden etwas nach Osten und war auf einem verhältnissmässig schmalen Gebiete, welches von Eszék über das Comitat Pest bis zum Comitate Árva reichte, bedeutend. In Erdély und in den nordöstlichen Gebieten trockenes Wetter. Die Temperatur ist im Osten höher als im Westen.

19. Sept. In der meistens kühlen und bedeckten Witterung Europas zeigte sich keine Veränderung. Ausser in Russland überall mehr oder weniger Regen. In Ungarn fiel mit Ausnahme der westlichen Comitate j. d. Donau und dem südöstlichen Theile von Erdély in den letzten 24 Stunden überall Regen, doch verminderte sich die Menge desselben gegen diejenige der vorhergehenden Tage. Die Temperatur ist im Südosten etwas höher als die normale, an den übrigen Stellen aber niedriger.

Es ist aus dieser Skizze zu ersehen, dass es zwar nicht kalt war, doch war das Wetter in ganz Europa kühler als gewöhnlich und gab es dabei auch viel Regen. Wenn daher Massenzüge durch schlechte Witterung verursacht würden, so war dieser Factor vorhanden.

Indem die Witterung von der Vertheilung des Luftdruckes abhängt, so erwähne ich, dass zwischen dem 14—16. Sept. der Luftdruck im westlichen Europa und in Ungarn niedrig war; hoher Luftdruck lagerte über den nordöstlichen Gegenden Europas. Morgens, am 17. stieg das Quecksilber des Barometers auch in den westlichen Gegenden Europas; in Mitteleuropa herrscht noch niederer Druck. Abends stieg auch hier schon das Barometer, so dass nur über dem Mittelländischen Meere niederer Druck ist, als im übrigen Europa. Dieselbe Vertheilung blieb auch am 18. Morgens. Der Wind kommt meistens von Ost und Nord. Am 19. fast dieselbe Lage.

Der in Rede stehende Massenzug ging daher bei hohem Luftdrucke, bei nördlichen Winden und bei kühlerer als der normalen Temperatur vor sich. Ob derselbe durch das Wetter, durch Verminderung der Nahrung oder durch andere Factoren verursacht wurde, könnte nur durch in ganz Europa geführte systematische Beobachtungen entschieden werden; einige zerstreute Beobachtungen aus Ungarn sind zur Klärung einer solch weitverzweigten Erscheinung beiweitem nicht genügend.

Jakob Hegyfoky.